

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 6, Issue 1, March 2018, p. 488-495

Received	Reviewed	Published	Doi Number
26.02.2018	15.03.2018	30.03.2018	10.18298/ijlet.2632

Social System Theory and Translation as a Social System

Sevinç ARI¹ & Muharrem TOSUN²

ABSTRACT

The translation is a prestigious and communicative mission which connects a social system to another. A social system, a national system, is obliged to communicate with its periphery. Each national system uses the translation as a tool to ensure communication with the other systems. In order to provide communication between the social systems, distinguished communicators are needed. The translation is also loaded with important interaction duty to ensure the external interaction systems of national system which is a closed system. Thanks to translation, a closed social system, can transform into a universal and open system by interacting with its own and other social systems. In this study, we describes that the translation is very important to a nation system and the interaction with its environment. Translation system is one of the internal systems of a nation such as politics, economy, trade, literature, etc. It can be said that the translation for a nation, fills a gap which would not be filled by the other national systems, and therefore could be evaluated as an important sub-system like the economy. The most important and distinguishing feature of the translation is obvious that it has a function, which serves for the mutual interaction (interaction) with external systems. According to Niklas Luhmann's system theory, communication dynamically keeps a system and the translation is the most important means of communication. In this study we examine the function and importance of the translation in nation and the world system on our report according to the systems theory of N. Luhmann.

Key Words: Systemtheory, autopoiesis, Niklas Luhmann, translation, sociology.

Sosyal Sistem Kuramı ve Sosyal Sistem olarak Çeviri

ÖZET

Çeviri, bir sosyal sistemin diğeriyle ilişki kurduğu önemli ve iletişimi sağlayan bir misyondur. Bir sosyal sistem ya da başka bir deyişle bir ulusal sistem, diğeri ulusal sistemlerle iletişime geçmek zorundadır. Her ulusal sistem diğeri sistemlerle iletişimi sağlamak için çeviriyi araç olarak kullanır. Sosyal sistemler arasında iletişimi sağlayabilmek için seçkin iletişimciler gerekir. Çeviri de kapalı bir sistem olan bir ulusal sistemin çevresiyle ya da diğeri sistemlerle etkileşmesi için bir önemli etkileşim görevi yüklenir. Kapalı bir sosyal sistem sadece çeviri sayesinde, kendi çevresi ve diğeri sosyal sistemlerle etkileşimde bulunarak açık ve evrensel bir sisteme dönüşebilir. Bu durum, çevirinin bir ulus sistemi için diğeri uluslarla etkileşim için ne denli önemli olduğunu özetler. Çeviri sistemi, bir ulusun siyaset, ekonomi, ticaret, edebiyat vd. gibi iç sistemlerinden biridir. Çevirinin bir ulus için, diğeri ulusal sistemler tarafından doldurulamayacak bir boşluğu doldurduğu ve bu yüzden ekonomi, siyaset ve eğitim gibi önemli bir alt sistem olduğu söylenebilir. Çevirinin işlevini, önemini diğeri sistemlerden ayıran ve saygın kılan en önemli özelliğinin, bir ulusal sistemin diğeri sistemlerle ilişkisini, karşılıklı etkileşimini (Interaktion) ve kendi iç sisteminin autopoietikliğini sağlama görevi olduğu açıktır. N. Luhmann'ın sistem kuramına göre, bir sistemi dinamik halde tutan bağ "iletişim"dir ve çeviri de bu iletişimi sağlayan en önemli araçtır. Makalede çevirinin bir ulus ve dünya sistemindeki yerini ve önemini N. Luhmann'ın sistem kuramı bakışıyla incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sistem kuramı, autopoiesis, Niklas Luhmann, Çeviri, Sosyoloji.

¹ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, sevinc.ari@marmara.edu.tr.

² Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, mtosun@sakarya.edu.tr.

1. Giriş

Sistem kuramsal yaklaşımların çeviribilim alanına dâhil edilmesi, çeviri alanının kuramsal ve pratik konumunu belirlemede önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sistem kuramsal bakış açılarıyla çeviribilim, kendi kuramsal ve uygulama alanını ve diğer disiplinlere karşı konumunu tanıma imkânı bulmuştur. Sistem kuramsal yaklaşımlar, çeviri alanının bir bütün olarak gözlemlenebilmesi, çeviri kuramı ve eğitiminin, alanın tüm değişkenlerini dikkate alarak çalışmalar yapmasına önemli katkılar yapmaktadır. Çevirinin bilimsel bir alan olup olmadığı, bunun yanında diğer toplumsal sistemlerle karşılaştırıldığında gerek ekonomik gerekse kültürel sistem içindeki yeri, sistem kuramsal yaklaşımla daha belirgin hale gelmiştir. Sistem kuramsal yaklaşımlar, özellikle Niklas Luhmann'ın sistem kuramı, çeviri alanının toplumsal sistem içindeki rolünü çok daha öne çıkarmıştır. N. Luhmann'ın sistem kuramında iletişimin (Kommunikation) bir sistemin işleyişini sağlayan ana unsur olarak görülmesi ve bu iletişimin gerek çevirinin iç sisteminin dinamik hale gelmesi gerekse diğer sistemlerle ilişkisinde çeviri sayesinde gerçekleşiyor olması, çeviriyi merkezi bir konuma yerleştirir. Çeviri yoluyla iletişim, toplumsal sistemlerin kendi iç yapısını kendine yeterli hale getirebilmek için, kendi iç iletişiminin dışında, sistemin dinamizmi için diğer sistemlerle kurulacak ilişkide çeviri sisteminin rolünü de belirlemektedir.

A. Lefevere (2009), sistem temelli araştırmaların, ele alınan sorunların çözümüne ulaşmasında bir yol gösterici olabileceğini düşünür. Ayrıca sistem odaklı yaklaşımlar, diğer alanlara ait kuramlarla bağdaşabilme ve bir alanın diğer alanlarla disiplinlerarası bir ilişki kurabilme imkânını sağlarlar. Sistem odaklı yaklaşımların diğer önemli bir özelliği, çeviriyi sosyal fenomen olarak tanımlayabilecek nesnel bir çerçeve oluşturmalarıdır. Çeviribilimde İtamar Even-Zohar'la başlayan sistemsel araştırmalar günümüzde disiplinlerarası bir çalışma alanına dönüşerek, çeviribilimin önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Sistem kavramının araştırmalarda sağladığı yarar, diğer yaklaşımların göremedikleri, önemsemedikleri veya ihmal ettikleri yanları, belli ortak özelliklere sahip öğelerin bir bütün içerisinde ele alınabilmesini sağlamasıdır.

Sistem kuramsal yaklaşımlar açık ve kapalı sistemler olarak ikiye ayrılırlar. Sistemler, Niklas Luhmann'ın sistem kuramına kadar açık sistemler olarak adlandırılırken, N. Luhmann'ın sistem kuramı (Bkz. 1991, 1998a, 1998b; G.Kneer/A. Nassahi, 2000) toplumsal sistemleri kapalı ve kendine yeterli (autopoietik) sistem olarak tanımlar. Kapalı sistem bağlamında çeviri sistemi de diğer toplumsal sistemler gibi kapalı ve autopoietik³ sistem olarak tanımlanmıştır. N. Luhmann'ın sistem

³ N. Luhmann geliştirdiği "Sosyal Sistem Kuramı"ndaki anahtar kelimelerden biri olan "autopoietik" kavramı, bu kuram çerçevesinde kendi ürünlerinden yeniden üretim yapmak olarak tanımlanmaktadır. [...] Autopoietik sistemler gözlem yapabilmektedirler, hem kendini hem de başka sistemleri gözlemleyebilmektedirler. Autopoietiklik kendini yeniden üretmek, gözlemler ayrılaşmaya dayanmaktadır ve işaretlemeyle işlem yapmaktadır. Bu şekilde iletişim sistemi yeniden üretmektedir, iletişimden iletişim tetiklenmektedir. Autopoiesis kavramı, sistemin varlığını sürdürülebilmesi için istikrarsız öğelerin kendini yeniden üretmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kendini yeniden üretme bu anlamda evrimin bir şartıdır. N. Luhmann'a göre "autopoiesis" kavramı, varlık ya da yaşam için kullanılan basit bir kelime değildir. [...] Bir sistem sadece basit "kendini" değil, "esas değişkenlerini" muhafaza etmelidir ve buna çözümlenir ve yeniden üretimin karşılıklı bağımlılığı, kendi kendini gözleme yeteneği aittir. Tüm bunlar belirli bir tempoda, durmadan kendi kendini yeniden üretirken, bu esnada sürekli öğeler kaybolursa da, bağlantı yeteneğine sahip yeterli derecede yapıların oluşması gerçekleşmektedir. [...] N. Luhmann (1991). *Soziale Systeme*. Frankfurt am Main: Suhrkamp. "Autopoietik" sistemler, kendini oluşturan öğeler arasında bağlantı kurarak, kendini üretmektedirler. Bir sosyal sistem için öğeler iletişimlidir, her bir iletişim ya da tek bir iletişimdir. Burada iletişim, anlamlı sosyal olay olarak ayrıt edilmektedir. s.25. [...] Ayrıca N. Luhmann "allopoietik" ve "autopoietik" sistemler arasında ayrım yapmaktadır. "Allopoietik" sistemler dışarıdan gelen belirli bilgilerle kendi iç operasyonlarını düzenlemektedir ve bir girdi/çıkı ilişkisiyle kendi operasyonlarını gerçekleştirirler. Buna karşın "autopoietik" sistemler kendini üretmekte ve yönlendirmektedir, bu sistemlere ne dışarıdan 'girdi' anlamında bilgi girmektedir ne de bunlar çevrelerine 'çıkı' anlamında

kuramında sistem, her ne kadar diğer sistemlerle bir etkileşim içinde bulunsun da, bu etkileşim kendi kapalı sistemini düzenlemek içindir ve bu etkileşim, sistemin açık bir sistem olduğu anlamına gelmez.

N. Luhmann'ın kapalı sistem kuramını çeviri alanına uyarlayan Theo Hermans (1999, 2002, 2007), çeviriyi kapalı bir sistem olarak değerlendirir. T. Hermans, kapalı sistemlerin çalışma düzenini, çeviri alanının diğer disiplinlerle ilişkisi bağlamında ele alır. Bu noktada çeviri alanının kapalı bir sistem olarak diğer toplumsal sistemler gibi bir sistem olup olmadığı sorusu önemlidir. Şayet çeviri, diğer toplumsal sistemler gibi kapalı bir sistem olacaksa bunun anlamı kendi içine kapalı ve kendine yeterli bir sistem olmasıdır. Yani, autopoietik olması ve allopoietik olmamasıdır. Kendine yeterli olmayan açık sistemler, başka sistemlere bağımlı kalırlar. Bir sistemin kendine yeterli toplumsal sistem olabilmesi, ekonomik ve iç düzen olarak kendine yeterli olmasıyla mümkün olur. Theo Hermans'a göre bir çeviri sistemi ancak işlemsel olarak sınırlı, autopoietik (kendini düzenleyen), kendine dönüşlü ve de diğer sistemlerle dışsal (heteronom) işbirliğiyle, diğer sistemlerden ihtiyacı olanı temin ederek kendi sistemine uygun hale getirmek suretiyle kapalı bir sistemdir (Hermans, 2007: 57).

T. Hermans'a göre bir sosyal sistem kuramında çevirmenler, herhangi bir sistemin parçası değildirler. Çünkü diğer insan eylemlerinde olduğu gibi çevirmenlerin eylemi de akıl ve bedenden oluşur. Oysa akıl ve beden hiçbir zaman sosyal sistemin bir parçası değildir. N. Luhmann'ın geliştirdiği sistem kuramında düşünceler psikik sistemler olarak ve bedenler de biyolojik sistemler olarak tasarlanırlar. İnsan bedeninin sınırı onun derisidir. Vücut dış dünyaya yiyecek ve hava için gereksinim duysa da, bunları bedeninin kendi iç sistem işlevi için kullanır (Hermans, 2007: 62).

Çeviri, bir sosyal sistemin diğerine bağlandığı saygın ve iletişimi sağlayan bir misyondur. Bir sosyal sistem, başka bir deyişle bir ulusal sistem, çevresiyle iletişime geçmek zorundadır. Her ulusal sistem diğer sistemlerle iletişimi sağlamak için çeviriyi araç olarak kullanır. Sosyal sistemler arasında iletişimi sağlayabilmek için seçkin iletişimciler gerekir. Çeviri sistemi de kapalı bir sistem olan bir ulusal sistemin çevresiyle ya da dış sistemlerle etkileşmesi için önemli bir etkileşim görevi yüklenir. Çeviri sayesinde sosyal bir sistem, kendi çevresi ve diğer sosyal sistemlerle etkileşimde bulunarak, evrensel bir sisteme dönüşebilmektedir. Bu durum, çevirinin bir ulus sisteminin başka uluslarla etkileşimi için ne denli önemli olduğunu anlatır.

Çeviri sistemi, bir ulusun siyaset, ekonomi, ticaret, edebiyat vs. gibi iç sistemlerinden biridir. Çevirinin bir ulus için, diğer ulusal sistemler tarafından doldurulamayacak bir boşluğu doldurduğu ve bu yüzden ekonomi ve siyaset sistemleri gibi önemli bir alt sistem olduğu söylenebilir. Çevirinin işlevini, diğerlerinden ayıran ve saygın kılan en önemli özelliğinin, bir ulusal sistemin dış sistemlerle ilişkisini, karşılıklı etkileşimini sağlama görevi olduğu açıktır.

N. Luhmann'a göre bir toplum yalnızca iletişimden ibarettir. Bir toplum sadece iletişim eylemlerinden oluşur ve iletişim eylemleriyle varlığını sürdürebilir. N. Luhmann'ın kuram formülasyonuna göre bir toplumun kendisini oluşturması ve yeniden şekillendirmesi, ancak iletişim sayesinde olabilir. İletişim çökerse toplum da çöker (Reese-Schafer, 2001: 12). N. Luhmann'ın sistem kuramına göre bir sistemi dinamik halde tutan bağ iletişimdir ve çeviri de bu iletişimi sağlayan en önemli araçtır.

bilgi göndermektedir [...]D. Krause (2005) *Luhmann-Lexikon: eine Einführung in das Gesamtwerk von Niklas Luhmann (Vol. 2184)*. Stuttgart: UTB, s. 26. Aktaran ve ayrıca bkz. Sevinç An, *Çeviri Sosyolojisi* (2014). Aylak Adam yayınları: İstanbul.

2. Sosyal Sistem Kuramı ve Sosyal Sistem Olarak Çeviri

Geleneksel sosyoloji kuramcıları, Talcott Parsons'a kadar, kendilerini eylem kuramı olarak bireysel bakış açılarına indirgemişlerdir. Yani sosyoloji kuramı, toplum kuramını birey üzerinden yapılandırma yoluna gitmiştir. Bir eylem kuramı, argümanlarını bireysel nedenlerden oluşturur. Eylem kuramları, toplum kuramını bireyden yola çıkarak inşa ederler. N. Luhmann, geleneksel sosyoloji kuramlarının tersi bir yol izleyerek, özne ve bireyin eyleminden değil, daha çok kendi kendini gözlemleyen bir gözlem sisteminden yola çıkar (Reese-Schafer, 2001: 14).

N. Luhmann'ın sosyal sistem kuramının merkezini "iletişim" oluşturur. İletişimin insanın varoluşu, toplumsal yorum ve toplumsal yapılanmadaki önemi ilk olarak M. Heidegger tarafından vurgulanır. M. Heidegger, antik dönem felsefesinde merkez kavram olan "logos" sözcüğünü, "söz"e (Rede) dönüştürerek, tüm insani varoluş ve eylemin temelini "söz" aracılığıyla iletişim olarak belirler. "Söz", insanın bir eylemsel dış görünüşü değil, aksine bir varlık (Sein) özelliği olarak toplumsal temel halidir (Heidegger, 2006: 161). N. Luhmann'ın sosyal sistem kuramı, M. Heidegger'in anlama kuramından izler taşır. M. Heidegger, varlığı anlama ve yorumlamaya indirgemekle, N. Luhmann'ın iletişim kuramında anlamının iletişimdeki rolünün öncüsü olmuştur. N. Luhmann'da anlama ve yorum, gözlem ve gözlemin ayrıştırması anlamında, sistemleri göreceleştiren bir konuma sahiptir. Sonrasında Jürgen Habermas, toplumsal eylemi iletişimsel eylem olarak belirler. J. Habermas'ın kuramında olduğu gibi N. Luhmann da merkez kavram olarak „somut toplumsal iletişim“ den yola çıkar. Fakat N. Luhmann, J. Habermas'ın kuramındaki gibi gerçeklik talebini kendi kuramı içine yerleştirmez. İletişim N. Luhmann'a göre, bilgi, ileti ve anlamadan oluşan üçlü bir sentezin bütünüdür. İletişim bilgi aktarımı olmayıp, kendi kendine değişen ve gelişen bir ayrıştırma sürecidir ve gözlemden bağımsız olarak tanımlanabilen bir süreçtir. Bu şekilde toplum, iletişim temelinde işlemsel olarak kapalı olan bir sosyal sistemdir (Luhmann, 1997: 200-205). Temel iletişim aracı dildir (Reese-Schafer, 2001: 19-20).

Sosyal bir etkileşimde gerçekleştirmiş olduğumuz şey iletişimdir. Sosyal sosyal kılan şeyin ne olduğunu düşündüğümüzde, toplumsal olanın, kişilerin kendilerinde değil, kişiler arasında gerçekleştiği sonucuna varırız. Bu yüzden N. Luhmann sosyal sistemleri, iletişimlerden meydana gelen sistemler olarak tanımlamıştır. İletişim, düşünen beyinleri, üretebilen zihinleri ve işlev gören bedenleri gerekli kılar. İletişimin sosyal doğası, kişiler arasındaki çevrede veya dış dünyada gerçekleştiğinde kendini gösterebilir. Sosyal etkileşime katılan bedenler ve zihinler kendi başına sosyal değillerdir. İletişimsel bilgi alışverişi, bir iletişim durumunun diğer bir iletişim durumuna bağlanması ve bu bağlantıların zaman içerisinde bir halka oluşturmasıyla, sosyal kavramının ne olduğu sorusunu açığa çıkarır (Hermans, 2007: 62-63).

N. Luhmann'ın kuramında iletişim, ileti, bilgi ve anlamının bir arada olmasını sağlayan anahtar kelimedir. N. Luhmann, iletişimin bu üçlü işlevini şöyle açıklar: "İleti burada iletişim eylemi için kullanılır ve aynı zamanda iletişimin edimsel yönüdür. Bilgi, iletinin ne hakkında olduğu ile ilgilidir ve iletişim eylemi dışında var olan şeylere atıfta bulunur. Bilgi, iletişim olayının dışındaki bir referansa dayalıdır. Anlama ise ileti ve bilgi arasındaki farklılıkların gözlemlenmesi anlamına gelir" (Hermans, 2007: 63).

N. Luhmann sosyal organizasyonu, işlevsel ayrılaşmaya göre çalışan, kendi kendini üretebilen, kendi kendini düzenleyen autopoietik sistemler olarak düşünür. Böyle bir bakış açısıyla edebiyat,

meydana geldiği öğelerin devamlı olarak yeniden üretimiyle çoklu bağlam sistemi tarafından oluşturulur. Bu öğeler iletişimsel eylemler olarak “anlaşılabilirlik”, “algılama” ve “seçim” ölçütleri, iletişim kodu tarafından oluşturulur. T. Hermans, N. Luhmann’ın bakış açısının çeviriye uygulandığında, belli bir çeviri durumu için seçilmiş “çeviri yönteminin” yanı sıra, çevirinin koşulları ve seçim prensiplerine de dayalı olarak oluştuğunu ifade eder. N. Luhmann’ın sosyal sistem kuramının diğer bir önemli yanı, sosyal açıdan çeviriyi anlamak için çevirideki beklentilerin “karmaşıklık”ıdır. N. Luhmann’ın “beklenti yapıları” olarak tanımladığı sosyal yapılar, çeviri sistemi yapısının temelini oluştururlar. Çevirilerin oluşumu toplumsal belli beklentiler içinde gerçekleşir ve çevirmen çevirisini yaparken bu beklentilerin farkındadır. Çevirinin beklenti yapısı çeviri kuramına, “çevirinin amacı” olarak yansımıştır. Çeviri alanının en önemli kuramlarından olan “Skopos kuramı” (Reiss/Vermeer 1984), çeviriden beklenen ve çevirinin bu beklentileri karşılması anlamında, çevirinin amacını çeviri eyleminin merkezine yerleştirir. N. Luhmann’ın sistem kuramının Skopos kuramından “beklenti” açısından farkı, toplumsal alanları sistemler olarak gözlemlemesiyle bireysel eylemi dışarıda tutmasıdır. Fakat Skopos kuramındaki beklenti ve amaçlılık, bireysel eyleme dayanmayan ve çevirinin tüm paydaşlarının (işveren, çevirmen, okur, kültür, devlet) birlikte amacı olarak bir “amaçlar bütünü”dür. Aynı amaçlar bütününe Justa Holz-Mänttari’nin (1984) çeviri eylemi kuramında da görmek mümkündür. N. Luhmann’ın sistem kuramına göre çeviri, bir dizi beklenti içerisinde yer alır ve bu beklentiler de devam eden çeviri araştırmalarıyla kendilerini yeniden tanımlamaya çalışır. Çeviri sistemindeki, daima işlenen beklentiler kategorisi dikkate alındığında, yeni geliştirilen çeviri sosyolojisine N. Luhmann’ın yaklaşımı, çeviri fenomeninin başlangıç aşamasında ve alımlama bağlamında deneyimlenen değişim dinamiklerini ortaya çıkarır (Wolf, 2007: 24-25). Autopoietik sistemler işlemsel olarak kapalı, ama amaçlı, yani etkileşimsel olarak açıktırlar. Kendi çevresiyle enerji, bilgi ve başka şeylerle alışveriş içinde bulunurlar. Yani çeviri, işlemsel olarak kendi içine kapalı, ama etkileşim olarak çevresiyle alışveriş içindedir (Tyulenev, 2012: 30).

3. Sosyal Sistem Kuramının Çeviri Alanı İçin Önemi ve Sistemsel Çeviribilim

Çeviri, aracılık (mediation) özelliği nedeniyle sistematik bir sosyal fenomen olarak görülebilir. Bu durum aynı zamanda, çevirinin doğası gereği diğer sosyal fenomenlerden ayrılma nedenidir. Çevirinin kendine özgü ve diğer mesleklerde olmayan önemli bir özelliği de, bu aracılık işlevi olarak tanımlanır. Çevirinin diğer sistemler için aracı özelliği, N. Luhmann’ın sistem kuramında bir sistemin devamlılığını sağlayan unsur olarak gösterdiği iletişim kavramıyla benzerdir. Bu anlamda, N. Luhmann’ın sistem kuramı bakış açısıyla çeviri kendi varlığını, toplumsal sistemleri organize eden ve toplumsal sistemlerin devamlılığını ve kendini yenilemesini sağlayan bir sistem olmakta bulabilir. Tüm sosyal sistemler yaşamlarını ve autopoietikliklerini çeviri aracılığıyla devam ettirirler. Sosyal sistemler, çeviri aracılığıyla kendilerini yenilerler ve başka sistemlerle yine çeviri aracılığıyla birlikte bulunabilirler. Yani, tüm sosyal alanlar kendi aralarındaki karşılıklı etkileşimini çeviri aracılığıyla gerçekleştirirler (krş. Tyulenev, 2012: 37-38).

N. Luhmann kendi sistem kuramında, insan eylemini dışarıda bırakmakla birlikte, insan eyleminin kendi kuramıyla birlikte eskisinden daha az önemli olmadığını da belirtir. N. Luhmann, Talcot Parsons’ın sistem kuramını benimseyerek, antropolojik bakış açısından değil, insanın sosyal eylemi bakış açısından hareket eder. N. Luhmann kuramını, insan eylemini dışarıda bırakan bir paradigma olarak görenleri kendi kuramını anlamamakla suçlar. N. Luhmann’ın kuramındaki paradigma

değişimi, bireyin eylemini dışarıda bırakarak, insan eylemini sosyal sistem içerisinde değerlendirmesidir. N. Luhmann, sosyolojide insan eyleminden iletişim boyutuna geçmeyi, kuramının ana ilkesi olarak kabul eder. N. Luhmann'a göre toplumun fiziksel, yaşamsal ve psikik sistemi olmadan çeviri alanında da bir iletişim mümkün değildir. Bu sistemler olmadan iletişimden söz edilemez.

Aynı durum çeviri için de geçerlidir. Çünkü çeviri alanında, N. Luhmann'ın sistem kuramının uyarlanmasından önceki paradigma, çevirmenin bireysel eylemine vurgu yapmış, ancak çeviri eyleminin toplumsal yapı içerisindeki iletişimi sağlama yönünü gözden kaçırmıştır. Oysa çeviri, bireysel bir eylem ve dar bir çerçevede gerçekleşen bir amaçlılıktan öte, toplumsal sistem için sorumluluk gerektiren ve toplumsal sistemin dinamizmini sağlayabilecek en önemli araçtır. N. Luhmann'ın sistem kuramının çeviri alanına uyarlanmasıyla, çeviri alanında sorumluluk ve etiğin önemi daha da artacaktır. Çünkü sistemik çeviri eylemi bireysel ve işlevsel bir eylem olmanın çok ötesinde, insanın toplumsal yaşamına dair sorumluluğunun bilincinde yürütülmesi gereken, tüm alanların sorumluluğunu üzerinde taşıması gereken etik bir sürece dönüşür.

Çeviribilimin, eskiden beri çevirmen eylemini kendi doğası içerisinde incelemiş olması, fakat çeviri sisteminin iletişimsel eylem bütününe incelememesi, çeviri alanının varlık sorunsalını aşamamasına neden olmuştur. Çeviri kuramları ve çeviribilim kendi dünyası içinde kalarak, kendine dönüşlü kuramlar üreterek, kendi pratik toplumsal doğasını kavramaktan uzaklaşmışlardır. Çeviri kuramları çeviri eylemini, genel sosyal sistem içinde inceleyememişlerdi. Çünkü kuramcılar, çevirmenlerin davranışlarından kuramsal bir bütüne gitmekte, fakat çevirmen eylemini toplumsal sistemin bütünü ilişkisinde konumlandıramamaktaydı. Sonuç olarak çeviribilim, resmin yalnızca bir yüzünü gözlemlemekteydi. Oysa çeviri alanı, çevirmenlerin bireysel çalışmalarının toplamı olmaktan çok, çevirmenlerin birlikte ürettiği ve birlikte toplumsal yapıyı dönüştürdükleri bir alan olarak, bireysel çalışmalarla sınırlandırılmayacak kadar önemli bir sosyal sistemdir.

Çevirinin sosyal sistem içindeki rolü, çeviri sisteminin kendi iç iletişimini sağlamasıyla da sınırlı tutulamaz. Çeviri, bir ulus sistemi içinde sosyal ilişkileri kurmada sadece dış faktörlerle etkileşimi sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda içyapıda, birçok bileşen meydana getirmekte ve bu bileşenleri sistematik olarak organize etmekte ve ulusal yapının bir parçası haline getirmektedir. Çeviri sistemi aracılığıyla tüm sosyal alanlar, yabancı ulusların benzer alanlarıyla iletişimi sağlayabilmekte ve aynı zamanda kendilerini yenileyebilmektedirler.

Çeviri kuramları sosyal sistem kuramının uyarlanmasına dek, vizyon olarak, sistemsal bakış açısının gerisinde kalarak, çevirinin sosyal yapıyı yönetmedeki rolünü algılamaktan uzak kalmış, tek tek çalışmalara vurgu yapmakla yetinmişlerdir. Bir çevirmenin biyografisini incelemek, sistemin organizasyon bütününe incelemek kadar çevirinin anlaşılmasını sağlayamaz. Çevirmenlerin belli bir tarihte belli bir yerde, belli bir sosyal çevrede yaptıklarını çeviribilime indirgemek, çeviri sisteminin sosyal sistem içindeki rolünü belirlemede yeterli olamaz. Çeviri kuramları ve çeviri alanı, çevirinin diğer alanlarla ilişkilerini görmezden gelerek, bireysel çevirmen biyografileri ve çevirmen kitlelerini belli bir noktadan incelemekle yetinmemelidir. Çeviriyi, sosyal bir bağ kurmaksızın, yalnızca çevirmenin metinle ilişkisi açısından ele almak ve belli bir noktada bir tarihsel dönemdeki sosyal ilişkilerle bağ kurmayan bir incelemeyle sınırlı kalmak yine çeviribilimin yetersiz kaldığı yönlerdir.

Çeviri tarihi, kendi sisteminin iç düzeni açısından, organize olma yetisini geliştirerek, bir sosyal sisteme dönüşmüştür. Çeviri alanındaki bu değişim, çeviri sisteminin kendi kendini organize etme yetisini kazanmasıyla gerçekleşebilmiştir. Bir mesleğin sosyolojisinde meslek, bir düzen bütünlüğü olarak kabul edilir. Bu bütünlük ancak, sosyal olarak tanımlanan bir mesleğin kendi pratiğini yönetme bilgisine sahip olmasıyla sağlanabilir. Bir toplumsal mesleğin, meslek pratiğinde varlığını ve geçerliliğini sağlaması, eğitim kurumu, bu kurumun resmi organizasyonu ve eğitim görenlerin, aldıkları eğitimi pratiğe dönüştürmeleri olarak sıralanabilir. Meslek alanının pratiğinde bulunanlar zamanla kendi sistemlerini ve kendi yeterliliklerini sağlayarak bir sistem oluşturabilirler. Elbette mesleklerini sürdürebilmek için çok fazla dış etkene ihtiyaç duymazlar. Bu şekilde zamanla toplum içinde saygınlığını arttırmalarıyla bir sosyal sistem, kalıcı olarak meslek haline gelir ve mesleğin devamlılığı sağlanır. Bu durum çeviri alanı açısından, çevirmenlerin eğitilmesi ve bu eğitimle çeviri piyasasının kendisini düzenlemesi ve bu şekilde hem kuram hem de pratik olarak sistemin kalıcı hale gelip, resmi organizasyonlar ve halk tarafından saygı ve kabul görmesinin kalıcı olmasıyla sağlanır. Geçmiş yüzyıllara bakıldığında çeviri pratiğinin kendini düzenleyen bir sistem olarak profesyonel alan haline geldiğini görebiliriz. Bu durum, çevirinin kapalı sistem olma özelliğini gerçekleştirerek, çeviri alanının zamanla saygın hale gelmesi, kuram ve pratiğiyle profesyonelleşip kabul görmesi anlamına gelir.

4. Sonuç

Çevirinin iletişimin özel bir türü olması, kendi başına varlığını sürdürmesi, çevirinin kapalı bir sistem olmasını sağlar ya da başka bir deyişle, başka sistemlere karşı çevirinin sistem sınırlarını çizer. Çeviri kendine özgü bir iletişimdir. Bu yönüyle çeviri, N. Luhmann'ın kuramının temel işlevinin bizzat kendisidir. Çeviri, insan eylemi olduğu ve çeviri pratiğinde çeviriyi çeviri olarak yapılandığı için kapalı bir sistem değildir. Aksine, çeviri kuramı, çeviri eğitimi ve çeviriyle uğraşan meslek uzmanlarının çeviriyi pratik bir alan olarak yapılandırmasından dolayı kapalı bir sistemdir. Çeviri, ekonomik olarak kendi üretimini kendisi yapar ve yararı toplumun tümü için olduğu gibi, kazancı da üretiminin sonucu olan bir sistem içinde gerçekleşir. Çeviri alanı kendi içinde farklılıklar gösterir, fakat tüm bu farklılıklar, kuramsal bir bütün ve kendine özgü bir eğitim formasyon sonucunda, çevirinin toplumsal yapı içinde kendine özgülüğünü sağlar. Çeviri, daha önceki eylemsel bakış açılarında sözü edilen bireysel iletişim kavramından ibaret değildir. Çeviri, yalnızca çevirmen eyleminden ibaret olmayıp, toplumsal bir sistemin adıdır.

N. Luhmann'ın sistem kuramının çeviriye uyarlanması bir anlamda, çevirinin bireyselliği ve çevirmenin bireysel rolünü öne çıkaran çeviri eylemi kuramını aşan yeni bir paradigmadır. Sistemsel paradigmada çeviri eylemi, çevirmenin geçici kararları değil, geçici olan içinde değişmez olan ve sistemle benzerlik gösteren, somut çeviri sürecini genel çeviri sistemi içinde değerlendiren bir rol üstlenir. Sistemsel paradigma bireysel farklılıkları değil, toplumdan çevirmene yönelen sistematik yansımaları ve çevirmenin sosyal sistem içinde ve sosyal sisteme uygun olarak davrandığı ve bu sisteme ait olduğu toplumsal sistemden bağımsız bir üretim yapamayacağı görüşünü savunur. Sosyal sistem kuramı bakış açısıyla çeviribilim, çeviri alanının işlevsel yönüne vurgu yapmaktan ziyade, çevirinin toplumsal önemine vurgu yapan, toplumsal sorumluluk ve etik anlayışa yönelir.

Kaynakça

- Arı, Sevinç (2014) *Çeviri Sosyolojisi*. Aylak Adam Yayınları: İstanbul.
- Heidegger, Martin (2006) *Sein und Zeit*. München: Max Niemeyer Verlag.
- Hermans, Theo (1999) *Translation in Systems. Descriptive and systemic approaches explained*. St. Manchester: Jerome.
- Hermans, Theo (2002) The Production and Reproduction of Translation. System theory and historical context. S. Paker (ed.). *Translations: (Re)shaping of Literature and Culture içinde*. İstanbul: Boğaziçi University Press, 175-194.
- Hermans, Theo (2007) "Translation, irritation and resonance." In: Michaela Wolf and Alexandra Fukari (Hg.) (2007): *Constructing a sociology of Translation* edit by Michaela Wolf, Alexandra Fukari, Benjamins Verlag, (S. 57-79).
- Holz-Mänttari, Justa (1984) *Translatorisches Handeln –Theorie und Methode*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Kneer Georg & Armin Nassehi (2000) *Niklas Luhmanns Theorie sozialer Systeme*. UTB.
- Krause, Detlef (2005) *Luhmann-Lexikon: eine Einführung in das Gesamtwerk von Niklas Luhmann (Vol. 2184)*. Stuttgart: UTB
- Lefevere, Andre (2009) "Interpretation, Übersetzung, Neuschreibung: Ein alternatives Paradigma." In: Susanne HAGEMANN (Hg.) (2009): *Deskriptive Übersetzungsforschung. Eine Auswahl* (Berlin, Saxa), S. 63-91.
- Luhmann, Niklas (1991). *Soziale Systeme*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Luhmann, Niklas (1998a) *Die Gesellschaft der Gesellschaft*, 1 Bd., Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Luhmann, Niklas (1998b) *Die Gesellschaft der Gesellschaft*, 2 Bd., Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Reese – Schafer, Walter (2001) "Niklas Luhmann zur Einführung". Junius Verlag.Hamburg.
- Reiss, Katharina & Hans J. Vermeer (1984) *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie* (Vol. 147). Tübingen: Max Niemeyer.
- Tyulenev, Sergey (2012) „Applying Luhmann to Translation Studies: Translation in Society (Routledge Advances in Translation Studies)“.
- Wolf, Michaela (2007) "Introduction: The emergence of a sociology of translation." In: Michaela Wolf and Alexandra Fukari (Hg.) (2007): *Constructing a sociology of Translation* edit by Michaela Wolf, Alexandra Fukari, Benjamins Verlag, (S.1-39).